

Попович І. А.

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна, Науково-технічна бібліотека

ПРОБЛЕМИ ІНДЕКСУВАННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ

У статті викладені роздуми практикуючого бібліографа з приводу індексування наукових статей в університетській бібліотеці, проаналізовані найбільш поширені помилки індиксів УДК, які зустрічаються в наукових періодичних виданнях.

Ключові слова: університетські бібліотеки, універсальна десятична класифікація, УДК, індексування, наукові праці.

Індексування – вид аналітико-синтетичного опрацювання документа, процес переведення змісту документа з природної на інформаційно-пошукову мову, в результаті чого створюється пошуковий образ документа і пошуковий образ запиту. Сутність індексування – передати зміст документа у вигляді коротких закодованих повідомлень, щоб забезпечити їх подальший інформаційний пошук [1].

Універсальна десяткова класифікація (УДК) є міжнародною системою класифікації документів. Це великий масив понять (близько 66 тис. рубрик), розташованих за систематичним принципом. УДК охоплює всі області людських знань. Її розділи органічно пов'язані між собою. В основі структури класифікації – принцип десяткових дробів. Десятковий принцип структури дозволяє розширяти її шляхом додавання нових позначень, не змінюючи системи в цілому. Таблиці УДК розподіляються на основні, допоміжні, містять алфавітно-предметний покажчик, методичні вказівки, а також спеціальні знаки. Допоміжні таблиці включають загальні та спеціальні визначники. Визначники використовуються для подальшої деталізації індексу, уточнюючи його, звужуючи ту чи іншу тему. Визначники приєднуються до основного індексу за допомогою символів [9].

Індексування наукової роботи – досить складний інтелектуальний процес, який потребує володіння спеціальними вміннями та навиками роботи з таблицями УДК. Крім спеціальної освіти, бібліограф повинен мати широкий кругозір, володіти універсальними знаннями і вміти застосовувати їх на практиці. Спеціаліст вивчає метадані, переглядає текст статті, при необхідності звертається до списку використаних джерел. Іноді є

необхідність звернутись до енциклопедії або довідника. Якщо і цього недостатньо, він звертається за консультацією до автора або фахівця з певної галузі знань. Переосмисливши отриману інформацію, бібліограф створює пошуковий образ документа у вигляді індексу УДК, використовуючи основні розділи таблиць, загальні та спеціальні визначники, поєднуючи індекси в певній послідовності, використовуючи спеціальні знаки з'єднання (крапки, дужки, дефіс, лапки тощо).

Фахівці науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна застосовують як паперові, так і електронні варіанти україномовних таблиць УДК (зі змінами і доповненнями станом на 2007-2008 рр.). Дотепер бібліографи користуються галузевими випусками таблиць УДК. Деякі розділи, звісно, застаріли, але використовувати їх зручно навіть недосвідченому бібліографу, тому що у випуску крім безпосередньо таблиці УДК є алфавітний покажчик, в якому відображені складні шифри. Наприклад:

щєбнеочищувальні машини – 625.144.5:625.173.7

компенсуючі пристрої тягових підстанцій – 621.331:621.311.4:621.316.761.2

електрорухомий склад з підведенням струму по контактній рейці – 629.423-831.3

Індексувати літературу по залізничному транспорту складно тому, що матеріали залізничної тематики відображаються в основних чотирьох розділах:

621.33 – Електрична тяга, електричний рухомий склад, електровози, мотор-вагонні потяги.

625.1 – Залізниці в цілому. Залізничні лінії. Будівництво залізниць.

629.4 – Залізнична техніка. Локомотиви. Рухомий склад. Залізничні депо. Обладнання та служби рухомого складу.

656.2 – Експлуатація залізничного транспорту. Залізничний рух.

Ще невеличкий розділ 338.47 – економіка транспорту та зв'язку. Економічні аспекти засобів зв'язку. Транспортна політика.

Тому часто індекси бувають складні. Наприклад:

Поїздний радіозв'язок на залізничному транспорті – 656.254.16:621.396.931

Сортувальні гірки – 656.212.5(23.01)

Простої вантажних вагонів – 656.223.2«374.4»

Недосвідченому бібліографу нелегко було б складати такі індекси без галузевих таблиць, користуючись навіть самими новітніми електронними варіантами УДК. Досвід комбінування індексів набувається роками.

Деякі автори не усвідомлюють важливості індексування статті. Індекси ставлять абияк. Ось найбільш поширені відповіді:

- взяв з попередньої статті;
- такий індекс у мого наукового керівника;
- подивився в Інтернеті.

Наведу декілька прикладів грубих помилок індексування. З етичних міркувань не вказую авторів статей і джерело, де вони були опубліковані.

Приклади друкарських помилок:

- **686.26** Бережливое производство на железнодорожном транспорте: есть такое направление – энергосбережение.

686 – Брошувально-палітурне виробництво. Золотіння, сріблення. Виробництво дзеркал. Канцелярське приладдя. Замість 686 має бути 656.2 – Залізничний транспорт.

- **629.45/46:638** Совершенствование системы контроля технического состояния грузовых вагонов.

638 – Догляд, утримання і розведення комах та інших членистоногих. Можливо мався на увазі індекс 658 – Організація виробництва?

- **624.44:539.376** Примеры тестирования программы расчета преднапряженных стареющих железобетонных строительных конструкций и их элементов.

624.44 – немає такого індексу. Є 624.044 – Розрахунки деформацій

- **624.012.2.046.99.04** Расчет надежности грунтовых оснований фундаментов по деформациям при ограниченной статистической информации о параметрах.

624.012.2 – Конструкції зі штучного каменю. Кладка з цегли. Питання: де ґрунтові основи фундаментів? 99.04 – взагалі немає. 9 – Географія. Біографії. Історія. Швидше за все помилка і мався на увазі індекс 69.04 – Будівельна механіка. Графічні та аналітичні способи досліджень і розрахунків споруд у статичному стані. Опір, стійкість тощо. Замість крапки треба поставити знак відношення, тобто двокрапку.

Приклад використання застарілих і виключених індексів:

- **624.074.2:681.3.06** Компьютерное моделирование точности возведения двухпоясных металлических куполов.

681.3.06 – Програмне забезпечення – *Виключений 1996 р.*

Можливий варіант: **624.074.2.014.048:004.4** (624.014 – Металеві конструкції;

624.048 – Використання моделей при проектуванні споруд; 004.4 – Програмне забезпечення)

Приклад використання взагалі неіснуючого індексу:

- **820.9(0488)** Оптимальные уровни тепловой защиты жилых зданий для климатических условий России.

820.9 – не існує; 82 – Художня література;

Можливо автор мав на увазі 620.9 – Економіка енергетики в цілому?

(0488) – не існує; (048.8) – Огляди.

Так одна цифра або знак повністю змінює зміст статті. Найгрубішою помилкою, яка зустрічалась у моїй практиці, була стаття про ультразвуковий контроль у металевих зразках, що мала індекс 618.2-07 (Діагностика вагітності). По-перше, фахівців обурює таке недбале ставлення, по-друге, постає питання інтелектуальної власності. Чи має право бібліограф змінювати авторський індекс УДК, включаючи статтю до аналітичної бази даних своєї бібліотеки? Чи повинен вносити явно помилковий індекс? Це вже питання професійного престижу. У кращому випадку індекс буває загальний, але правильний, тоді бібліограф вказує варіант автора, а потім ставить свій; іноді ми змушені розгадувати ребус, намагаючись зрозуміти, що автор мав на увазі. У гіршому випадку індекс зовсім не відповідає змісту статті, і бібліограф вимушений міняти індекс. Все це уповільнює роботу, адже переробляти завжди важче, ніж створювати нове.

Шановні вчені, перш ніж пустити свою працю у вільне «плавання» по теренах Інтернету, звертайтеся за узгодженням індексів УДК до професіоналів бібліографів, щоб у міжнародних базах даних ваша стаття з неруйнівного контролю не потрапила у розділ «Медицина», щоб не виникало питань: «Чому моя стаття не цитується?». Отримати консультацію можна в інформаційно-бібліографічному відділі науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (к. 263). Поки що безкоштовно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Збанацька, О. М. Індексування [Електронний ресурс] / О. М. Збанацька // Українська бібліотечна енциклопедія / Національна парламентська бібліотека України. – Текст. дані. – Київ : НПБ України, 2014. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (дата звернення: 18.11.2016). – Назва з екрана.
2. Луцюк, С. В. Систематизація та індексування документів – важливі етапи наукової обробки документів / С. В. Луцюк // Наукова бібліотека Хмельницького національного університету : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2011/luc_sys.htm (дата звернення: 4.11.2016). – Назва з екрана.
3. Методика індексування за УДК [Електронний ресурс] // Державна наукова установа «Книжкова палата України ім. Івана Федорова» : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2014. – Режим доступу: http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_metod.html#1 (дата звернення: 10.11.2016). – Назва з екрана.
4. Справочник библиографа / науч. ред. А. Н. Ванеев, В. А. Минкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – Санкт-Петербург : Профессия, 2003. – 560 с. – (Серия «Библиотека»).
5. Універсальна десяткова класифікація (УДК). У 2 кн. Кн. 1. Таблиці. – Київ : Кн. палата України, 2002. – 932 с.
6. Універсальна десяткова класифікація (УДК). У 2 кн. Кн. 2. Алфавітно-предметний покажчик. – Київ : Кн. палата України, 2002. – 812 с.
7. Универсальная десятичная классификация. Железнодорожный транспорт и смежные вопросы науки и техники. – Изд. 2-е, исп. и доп. – Москва : Транспорт, 1974. – 148 с.
8. Универсальная десятичная классификация. Отраслевые таблицы по строительству, архитектуре и смежным отраслям науки и техники. – Изд. 2-е, исп. и доп. – Москва, 1971, – 266 с.
9. Універсальна десяткова класифікація (УДК). Таблиці (станом на 2006 рік). Алфавітно-предметний покажчик. Зміни та доповнення (2007–2008) [Електронний ресурс] : [пер. з англ.] / Держ. наук. установа «Кн. палата України ім. Івана Федорова». – 2-е вид., допов. – Київ : Кн. палата України, 2012. – 1 опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги : Pentium 223 МГц ; 03П 96.0 Мб ; Windows 98/2000/XP/Vista/7 ; Acrobat Reader 6.0. – Назва з етикетки диска.

Попович И. А.

Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта
имени академика В. Лазаряна, Научно-техническая библиотека

ПРОБЛЕМЫ ИНДЕКСИРОВАНИЯ НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

В статье изложены размышления практикующего библиографа по поводу индексирования научных статей в университетской библиотеке, проанализированы наиболее распространенные ошибки индексов УДК, которые встречаются в научных периодических изданиях.

Ключевые слова: университетские библиотеки, универсальная десятичная классификация, УДК, индексирование, научные труды.

Popovich I. A.

Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician
V. Lazaryan, Scientific and Technical Library

INDEXING PROBLEMS OF SCIENTIFIC PAPERS

The article presents thoughts of practicing bibliographer about indexing of scientific articles in university library, there were analyzed the most common mistakes of UDC identifiers which are found in scientific periodicals.

Keywords: university libraries, universal decimal classification, UDC, indexing, scientific works.